

kraften (og hans andel i oprettelsen af Risø), fordi de to forhold netop for Bohr var to sider af samme sag – ikke for at kritisere, at forfatteren ikke har skrevet en anden bog.

Bogen skal derfor absolut anbefales, blot man erindrer sig dens begrænsninger.

Søren Balle

Gunnar Andreasen: *Første halvleg*. (Forlaget Vest, Harboøre, 1983). 144., 80,- kr.

Hvis man skal tro Gunnar Andreasen, har de danske forbrugere i mere end 25 år betalt adskillige milliarder kr. for meget for salt. Det skyldes en korrupt aftale mellem kryolitselskabet under politisk beskyttelse og det hollandske saltmonopol. Cheminova kunne have leveret billigere fra salthorsten på Rønland, produceret ved spilddamp. Det kan da kaldes et kontant udspil, og sådan er Gunnar Andreasen. Kontant hele vejen igennem. Der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, at han er røget uklar med dansk bureaukrati adskillige gange, og sådan forholder det sig også.

Det billede, der tegner sig af personligheden, når man har læst disse erindringer, viser en pionertype inden for dansk kemisk industri, myreflittig, opfindsom, stædig, krævende, jævn, humoristisk og noget frustreret i forhold til sit livsværk, Cheminova. Han lugter af fosfor og svovl, den mand (hvad han også engang fik at vide af en vred dame i toget). Hans beretning er mere inciterende end mange fra nålestribede erhvervsfolk, der træder forsigtigt, ikke vil støde nogen, og som først og fremmest fortæber sig i helt private erindringer om barndommens verden.

Andreasens mor var psykiatrisk patient, men han voksede op hos en moster

og onkel, der kun ville ham det godt. Levende og kort fortæller han om barndoms- og ungdomsår, om tredivernes cykelture i Europa og om den polytekniske uddannelse. Han var ikke nem, men han kunne sin kemi, og han var praktisk anlagt. Herudaf kom hans livsværk, Cheminova, som han uden videre forærede til Århus Universitet i 1943. Denne nærmest radikale mand med en ikke særlig formuleret kommunistisk fortid mente ikke, privat ejerskab var ideelt. Han lader imidlertid skinne igennem, at Cheminova ikke, da han forlod fabrikken 20 år efter, gav ham nogetsomhelst til livets ophold. Uden kendskab til Gunnar Andreasens privatøkonomi er det svært for læseren at tage stilling i den sag.

Umådelig inciterende er beretningen om de mange besværligheder under krigen og efter, og hans store succes med at dyrke markedet op i Kina for skadedyrsbekæmpelse.

Skal man komme med nogle indvendinger mod bogen, skal de gå på, at han en gang imellem skriver for indforstået; det gælder f.eks. kapitlet om VJ-planen, der ikke er til at få mening i uden forkundskaber. Der kunne godt være læst lidt bedre korrektur, og det virker pudsigt at se citater i vestjysk dialekt gengivet på nærmest sjællandsk, Gunnar Andreasens modersmål. Bogen fortjener i høj grad at blive læst.

Ib Gejl

Ole Kiilerich: *Ubetalelige Danmark. Journalisten og alle de andre*. (Odense Universitetsforlag, 1985). 137 s., ill., 122,- kr.

Ole Kiilerich efterlod sig ved sin død i 1983 et maskinskrevet manuskript, som kun var delvis gennemarbejdet af forfatteren – næppe tænkt til offentliggørelse i den foreliggende form, i hvert

fald ikke for alle afsnits vedkommende.

»Råmanuskriptet« – det veloplagede og letløbende første udkast, om man vil – er blevet gennemset af samtidshistorikerne Tage Kaarsted og Jørgen Hæstrup samt af redaktør Carsten Nielsen, der alle mente, at dette udkast til en erindringsbog fortjente at blive udgivet.

I samarbejde med lederen af Odense Universitetsforlag, arkivar Jørgen Thomsen, har Københavnske Journalisters Veteranklub påtaget sig udgivelsen. Dermed foreligger nu et kalejdoskopisk billede af et halvt århundredes spændende journalistliv. Vi får indblik i mediemiljøet på så forskellige journalistiske arbejdspladser som Nationaltidende, det illegale Frit Danmark, Information og fjernsynet i dets pionérfase samt BT, hvor Kiilerich i 18 år var udenrigspolitisk redaktør.

Glimtvis får vi i disse erindringer indsigt i presseforhold, der ellers ikke er meget omtalt i den foreliggende journalistiske memoirelitteratur. Man kunne have ønsket sig, at Kiilerich havde udvidet akkurat disse afsnit, hvor han er en så fortræffelig primær kilde, og havde afstået fra så meget andet erindringsstof, hvor han blot fremstår som én af mange sekundære kilder.

Disse samtidshistoriske strejflys er dog alle skrevet på en så underholdende og ligefrem måde, at de absolut har læseværdi for enhver, der interesserer sig for de omhandlede 50 års politiske historie – men det er som pressehistorie, de har deres egentlige værdi.

Uden på nogen måde at forfalde til selvovervurdering får Kiilerich fremstillet mange forskellige journalistroller gennem sit lange liv i pressens – og lejlighedsvis også politikens – tjeneste. Det skal nok overraske de fleste, at det måske i virkeligheden kunne være som udlandsredaktør på BT i næsten en snes år, at han ydede den presse-mæssigt

største indsats – sådan at forstå, at han her ydede en indsats, som ikke andre under de givne vilkår ville have vovet – og tildels evnet – at binde an med.

Ved systematisk at vælge sig andre kilder end morgenbladene, og ved at holde sin velkendte uhøjtidelige stil også i udenrigsorienteringen, formåede han at gøre det næsten umulige: At bringe en nogenlunde kort og karakteriserende udlandsdækning under tabloidjournalistikkens vilkår. Han kunne utvivlsomt have nået længere her både som redaktør og kommentator, om spalteplassen ikke havde været så knap tilmålt – men den ultrakorte spalteplass fordrede og fremmede den fyndige formulering, som han under mærket »HAMAR« førte ind også i den indtil da mere alvorstunge udenrigsjournalistik.

Mærket »HAMAR« var i mange år en gåde for læserne. Ingen kunne gætte, hvad det betød. Kiilerich røber det i disse erindringer. Det stod for El Hamar, som betyder hanæsel på arabisk. Han kunne skrive det bagfra med de arabiske bogstaver! Han valgte det som mærke, fordi et æsel slæber og slider, tørster og faster for et meget lille vederlag, som det ofte selv må finde i vej-kanten ...

Sådan var journalistens lod i størstedelen af hans liv. Via organisationsarbejdet var han selv med til at ændre disse vilkår – men det er indsatsen i spalterne og under besættelsen, der gør hans livsløb til en så fængslende mosaik af tildragelser og tilstande ud over det sædvanlige.

Stærkest i disse livsforløb med de bratte brudlinier er skildringerne fra Ved Stranden 18 og Store Kongensgade 40 – Nationaltidende og Information. Hvilke journalistiskoler har disse to blade ikke formået at fungere som ind mellem de puniske krige, der blev ført om dem og på dem!

Kiilerich er ikke den eneste journalist, der er gået fra disse to blade til BT – men han er den eneste, der til dato har formået at fastholde overgangen fra »den store omnibusmorgenavis« Nationaltidende over specialavisen Information til tabloidavisen BT i stærkt virkende øjebliksbilleder. Tages tiden ved fjernsynet med, bliver det til en rejse gennem store dele af det danske medielandskab gennem 50 år.

Kiilerich er en indsigtfuld og oplagt guide, der – ikke mindst under indtryk af den form, han udviklede på BT – formår at gøre også det tunge stof let. Det er ikke nogen dårlig egenskab for en memoireforfatter, omend pressehistorikerne gerne havde set ham grave adskillige spadestik dybere i den pressehistorie, han snart var impliceret i, snart på kompetent iagttagelse af.

Erik Lund

Bengt Nilson: *Handelspolitik under skärpt konkurrens – England och Sverige 1929-39*. Bibliotheca Historica Lundensis LVIII. (Lund, 1983). 217 s.

Bogen er primært en undersøgelse af svensk handelspolitik, men rummer også nye oplysninger af interesse for den danske. Det skyldes først og fremmest, at forfatteren har anvendt det britiske dokumentmateriale, som ikke var tilgængeligt, da Viggo Sjøqvist i 1966 udgav »Danmarks Udenrigspolitik 1933-1940«. I Foreign Office behandlede forholdet til de skandinaviske lande ofte under et, og danske og svenske bestræbelser berørte undertiden hinanden. Således blev de britiske begrænsninger af dansk landbrugseksport også opfattet som et svensk problem, da de ansås for at være hovedårsagen til den stramme danske importregulering gennem valutacentralen, der hæmmede den svenske industrieksport. Bogen be-

lyser blandt andet et svensk initiativ i 1936-37, som skulle løse problemet ved et tresidigt arrangement. England skulle forøge sin import fra Danmark, som til gengæld skulle liberalisere sin udenrigshandel, hjulpet af et valutalån fra svenske banker. Det afvistes af England. I denne som i senere sammenhæng bekræfter de få refererede britiske akter, at England ikke mente at være nødsaget til at basere sin forsyning med fødevarer på danske leverancer, hvorfor Danmark 1930'erne igen stod svagt i handelsforhandlingerne. Politiske overvejelser og britiske bestræbelser for at krydse et formodet tysk handelsfremstød i Norden synes efter det foreliggende at have udgjort den vigtigste baggrund for, at Storbritannien trods alt vedblev at acceptere en uligevægt i den dansk-britiske handelsbalance.

Henning Poulsen

Bent Båge Anthonisen: *Hanstholm-fæstningen. Nordeuropas største fæstningsanlæg fra 2. verdenskrig*. (Bollerup Boghandels Forlag, 1985). 100 s. 98,- kr.

Bogen henvender sig især til danske og tyske turister, der besøger museet i Hanstholm, og teksten er på begge sprog. Den behandler fæstningens oprettelse og udbygning, de konsekvenser det fik for den stedlige befolkning, træk af garnisonens historie og til slut overgivelsen og den delvise nedbrydning af anlægget. Der er tale om en saglig og instruktiv gennemgang, som er krydret med beretninger og episoder, der gør den let læst, og det store billedmateriale er virkelig godt. Der er enkelte usikkerheder i baggrundsskildringen; men alt i alt er det en bog, museets besøgende godt kan være tjent med at købe med hjem.

Henning Poulsen